

Seminář k sociální politice

FVP SU Opava

zimní semestr 2024/2025

12.11.2024

Nejobecnější úroveň analýzy - porovnání modelů sociální politiky

Možnosti rozlišení a klasifikace modelů sociální politiky

- Rozhodující je, jaká role je přisuzována jednotlivým subjektům, spor o to, jakou úlohu koncepční i čistě praktickou má v sociální politice stát a ostatní subjekty
- Rozlišení podle míry účasti státu v praxi sociální politiky se rozlišují i její určité modely (R. M. Titmus – "Úvod do sociální politiky" (1974), G. Esping – Anderson – "Tři politické ekonomie sociálního státu" (1991)
 - liberální (reziduální) model
 - sociálně-demokratický (redistributivní) model
 - korporativní (výkonový) model

Analýza jednotlivých nástrojů a opatření sociálního zabezpečení I.

Soustava nástrojů sociálního zabezpečení

Užší definice

- Sociální pojištění
- Sociální ochrana
- Sociální pomoc
- Sociální služby

Širší definice

- Prevence diskriminace a podpora rovného zacházení
- Rodinná politika
- Politika zaměstnanosti
- Politika vzdělávání
- Bydlení a životní podmínky
- Duševní zdraví, prevence zdraví

Analýza jednotlivých nástrojů a opatření sociálního zabezpečení II.

- Vybrané opatření (viz předchozí snímek)
- Cíl nebo zaměření analýzy
 - Situace, kterou řeší
 - Financování
 - Jejich poskytování a institucionální aspekty jeho zajištění
 - Dotčené a relevantní subjekty (míra a způsob zapojení, role atd.)
 - Fungování, kvalita a řízení veřejné služby, účinnost
 - ...

Nemocenská

- Systém nemocenského pojištění
- Příspěvky zaměstnavatelů, zaměstnanců, státu a dalších subjektů do pojišťovacích fondů
- Oprávněné osoby, podmínky oprávnění a jejich posouzení
- Mechanismus výpočtu dávky
 - Vztah výše dávky k příjmům pojištěnce
 - Vztah výše dávky ke specifickému referenčnímu údaji (benchmarku) – např. k průměrné mzdě, minimální mzdě, jiné dávce sociální podpory atd.
- Časové období poskytování nemocenské dávky a subjekty odpovědné za platby poskytované zaměstnancům v různých obdobích (zaměstnavatelé nebo stát)
- Vztah k dalším schématům (úraz při práci / nemoc z povolání, invalidita) – rozdíly a podmínky jejich aplikace nebo přechodů mezi nimi atd.
- Dopady na veřejné zdraví vs. dopady na trh práce

- Všeobecná charakteristika
- Situace vybrané skupiny dotčených osob
- Vlivy na nákladovost systému
- Trendy vývoje (populační zdraví)
- ...

Dávky pro osoby se zdravotním postižením

- Všeobecná charakteristika
- Situace vybrané skupiny dotčených osob
- Vlivy na nákladovost systému
- Trendy vývoje (spol. podmínky pro začlenění)

- Systémy sociálního pojištění, sociální ochrany, sociální péče
- Podmínky pro posouzení ztráty pracovní schopnosti / zbývající pracovní schopnosti (pojem invalidity nebo koncept pracovní schopnosti)
- Osoby oprávněné, podmínky oprávněnosti a jejich posouzení (např. délka účasti v systému sociálního pojištění)
- Specifická ochrana - práva, dávky nebo úlevy
- Interakce se specifickými službami nebo jinými opatřeními pro osoby se zdravotním postižením
 - Chráněný trh práce (chráněné dílny, školící programy, mentoři nebo asistenti atd.) – komplementarita a vzájemné kontradikce
- Širší kontext
 - Diferenciace jak dávek pro osoby se zdravotním postižením, tak pracovních úlev podle míry postižení (pracovní schopnosti), která umožňuje, aby oprávněné osoby mohly kombinovat příjmy z dávek s příjmy z placeného zaměstnání podle svých osobních dispozic (zajištění férových podmínek pro osoby nacházející se z tohoto hlediska v odlišných situacích)
 - Komplementarita specializované podpory pro osoby se zdravotním postižením s inkluzivitou „nespecifických“ opatření (tj. možností účasti ve standardních vzdělávacích programech, podpůrná opatření na otevřeném trhu práce atd.) a vyváženost mezi těmito dvěma oblastmi
 - Životní podmínky, integrace nebo kvalita života osob se zdravotním postižením, účast a riziko

Důchodový systém

- System sociálního pojištění
- Typ důchodu (starobní, vdovské, vdovecké a sirotčí, invalidní)
- Proporce fondového a průběžného financování
- Role státních a soukromých fondů při administraci důchodů
- Příspěvky - stát, zaměstnavatelé, zaměstnanci, další subjekty
- Věk odchodu do důchodu, podmínky předčasného odchodu, výpočet důchodu u osob ekonomicky aktivních po dosažení věku odchodu, souběh výplaty důchodu a zaměstnání
- Minimální doba účasti v sociálním pojištění pro vznik nároku na důchod, náhradní doby (např. mateřství, studium)
- Způsob výpočtu výše individuálního důchodu, poměr průměrného důchodu a průměrné mzdy
- Udržitelnost systému

- Všeobecná charakteristika
- Situace vybrané skupiny dotčených osob
- Vlivy na nákladovost systému
- Trendy vývoje (demografie)
- ...

Rodinná politika

- Všeobecná charakteristika
- Situace oprávněných osob a jejich rodin
- Vlivy na nákladovost systému
- Trendy vývoje (demografie)
- ...

- Systémy sociálního pojištění, sociální ochrany, sociální pomoci
- Různé typy dávek (mateřské, rodinné a dětské ochrany)
- Různé cíle – podpora porodnosti, kompenzace ztráty příjmů během mateřství, prevence rizika materiální deprivace, zajištění minimálního příjmu nebo podpora určité životní úrovně, cílení na podporu rodin v nouzi nebo plošné poskytování (nespecifické opatření zlepšující situaci rodin jako celku)
- Nárok, majetkové nebo příjmové testy
- Diferenciace podle věku dítěte, mechanismus pro výpočet výše příspěvku
- Vztah a interakce s jinými opatřeními sociální podpory nebo sociální pomoci
- Sociálněprávní ochrana dětí
- Podpora rovného zacházení, pomoc poskytovaná dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám, pomoc poskytovaná dětem ohroženým chudobou nebo sociálním vyloučením

Epistemologické cíle a metodologie

Deskripce

- Pojmové kategorie a vztahy mezi nimi
 - Konceptuální východiska
 - Principy a funkce
 - Obsahy, parametry
 - Okruh a role různých subjektů
 - Realizační postupy, fáze realizace
 - Náklady
 - Dopady na různé subjekty, vliv na různé charakteristiky a oblasti
 - ...

Analýza

- Teoretické ukotvení
- Použité metody
 - Výzkumná strategie
 - Metody sběru dat
 - Populace a vzorek
 - Hodnotící kritéria
 - Metody analýzy
 - ...

Sociální zabezpečení jako předmět sociálně vědního výzkum a policy analysis – společné znaky

- Jedná se o široké pole pro analýzu, jeho dílčí témata jsou značně provázaná a nejsou jasně ohraničena (v různých zemích chápány různými způsoby)
- Hlavní cíl – získat lepší znalosti o vybraných rysech konkrétního systému sociálního zabezpečení nebo o vybraném opatření
- Požadavky
 - Reflexe kontextu, stávajících poznatků a teoretických aspektů zkoumaného tématu apod.
 - Výběr kritérií pro hodnocení, zaměření na vybrané aspekty tématu
 - Výběr a aplikace odpovídajících výzkumných metod
- Cílem je získat poznatky, které budou přínosné pro akademiky i tvůrce politik
- V policy analysis, aplikovaném nebo akčním výzkumu
 - Praktická aplikace nebo dopad na praxi
 - Spolupráce se zúčastněnými stranami, účast zúčastněných stran

Sociální zabezpečení jako předmět sociálně vědního výzkum a policy analysis - rozdíly

- Zadání analýzy, zdroje financování a jejich charakteristiky, požadavky donorů
- Míra potřeby spolupracovat s donorem nebo s ním projednat postup řešení projektu (policy analysis, aplikovaný výzkum)
- Vyšší důraz na spolupráci se zájmovými skupinami (policy analysis, aplikovaný výzkum)
- Zjištění týkající se metodologických nebo teoretických aspektů (základní výzkum, akademické statě)
- Realizované přístupy a jejich implementace (jejich uplatnění v praxi a jejich fungování) nebo praktické dopady opatření (policy analysis, aplikovaný výzkum)
- Uplatnění normativní přístupů (policy analysis)

Komparativní výzkum

- Jednotky zahrnuté do srovnání mohou být rozlišeny podle různých kritérií, ale převážně se srovnávají územní jednotky (regiony, státy)
- Předmět srovnání - dvě nebo více jednotek, které jsou porovnatelné z hlediska jejich definice (např. není relevantní porovnávat obce se státem)
- Zahrnuje mikro a makro perspektivu, tj. pokrývá jak analýzu vnitřních vazeb vztahujících se k jedné konkrétní jednotce, tak vzájemné srovnání jednotek představujících svými specifickými vnitřními vazbami definované ucelené systémy
- Zahrnuje diskusi o obecných i o specifických otázkách a obsahuje generalizace nebo interpretace zdokumentovaných rozdílů.

Cíle komparativního výzkumu

- Najít podobnosti a rozdíly – popis (co je jiné)
- Najít vnější faktory – vysvětlení (proč)
- Analyzovat účinky nebo dopady – hodnocení (výkonnost)
- Identifikovat schopnosti nebo limity – návrhy (příležitost k učení)

Doporučené zdroje informací o sociálním zabezpečení

- Informace o zaměstnanosti a sociální oblasti na **webu EU**:
 - https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/employment-and-social-affairs_cs
 - Především tato část webu: [Shrnutí právních předpisů EU týkajících se zaměstnanosti a sociálních věcí](#)
- Relevantní analýzy publikované na **webu Eurostatu** (Děti a mládež, Evropský pilíř sociálních práv, Sociální ochrana, Zdravotní postižení atd.)
 - Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/statistical-themes?etrans=cs>
 - **MISSOC** - Společný informační systém EU o sociální ochraně
 - Informace o MISSOC:
 - <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=815&langId=cs>
 - MISSOC : [MISSOC - Mutual Information System on Social Protection](#)
- **International Labour Organization**: <https://www.ilo.org/>